

MMA-MMK

DEBRECENI
EGYETEM

HUMÁN TUDOMÁNYOK DOKTORI ISKOLA
NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI PROGRAM

Művészettel nevelés generációkon át

ZENEPEDAGÓGIAI KUTATÁSOK A DEBRECENI EGYETEMEN

2024. JANUÁR 31. 13:30

HILD-VILLA (1121 Budapest, Budakeszi út 38.)

MŰVÉSZETTEL NEVELÉS GENERÁCIÓKON ÁT

Zenepedagógiai kutatások a Debreceni Egyetemen

Szerkesztő:

Prof. Dr. Váradi Judit

© Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, 2024

© Szerzők, 2024

© Szerkesztő, 2024

ISBN 978-615-6669-01-8

ISBN 978-615-6669-02-5 (PDF)

MMA MMKI

1121 Budapest, Budakeszi út 38.

A kutatási projekt az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet támogatásával jött létre.

MMA • MMKI

**DEBRECENI
EGYETEM**

HUMÁN TUDOMÁNYOK DOKTORI ISKOLA
NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI PROGRAM

PROGRAM

13:30–13:45

Dr. Csáji László Koppány és **Prof. Dr. Váradi Judit** köszöntője,
a kutatócsoport munkájának bemutatása

13:45–14:45

ELŐADÁSOK

- **MIÉRT (NE) LEGYÉL ZENÉSZ?**
Tények és nézetek a zeneművészeti szakgimnáziumok vezetőinek szemszögéből
Héjja Bella Emerencia | Szűcs Tímea | Váradi Judit
- **ZENEMŰVÉSZETI SZAKGIMNAZISTÁK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI, INTÉZMÉNYVÁLASZTÁSI PREFERENCIÁI ÉS FŐTÁRGYANÁRKÉPE**
Pető Áron András | Józsa Gabriella
- **„MILYEN MESSZE ESETT AZ ALMA A FÁJÁTÓL?”**
Az otthoni környezet és az iskolaválasztás összefüggései a hazai zeneművészeti középiskolák tanulói esetében
Molnár-Tamus Viktória | Sz. Fodor Adrienne
- **ZENEMŰVÉSZETI SZAKGIMNAZISTÁK MŰVÉSZETI ELŐÉLETÉNEK FELTÉRKÉPEZÉSE**
Kelemen Henrietta | Pótfi Melinda
- **ZENEI SZAKGIMNAZISTÁK SZAKMAI TEVÉKENYSÉGÉNEK ÉS JÖVŐKÉPÉNEK VIZSGÁLATA**
Sz. Fodor Adrienne | Pótfi Melinda | Kelemen Henrietta
- **ZENEI AMBÍCIÓK ÉS ÉLETÚTTERVEZÉS A FIATAL GENERÁCIÓ KÖRÉBEN**
A kérdőív pályaaorientációra vonatkozó nyílt kérdéseinek tartalomelemzése
Mike Ádám | Radócz József Miklós | Szűcs Tímea

14:45–15:05

SZÜNET

15:05–16:25

ELŐADÁSOK

- **HOGYAN TOVÁBB? MIÉRT? BIZTOS?**
Váradi Judit | Kerekes Rita | Kiss Julianna | Józsa Gabriella
- **KULTÚRAFOGYASZTÁSI ÉS SZABADIDŐ-FELHASZNÁLÁSI MINTAZATOK FELTÉRKÉPEZÉSE ZENEI SZAKGIMNÁZIUMI TANULÓK KÖRÉBEN**
Pótfi Melinda | Kelemen Henrietta
- **ZENEI ÉLETÚTTERVEZÉS A ZENEI SZAKGIMNAZISTÁK KÖRÉBEN**
Szűcs Tímea | Mike Ádám | Radócz József Miklós
- **KULTÚRAFOGYASZTÓVÁ VÁLÓ FIATALOK – GYERMEKKORBAN DÖL EL?**
Kiss Julianna
- **HALLGATÓI PROFILOK AZ ÉNEK-ZENE TANÁRKÉPZÉSBN**
Kerekes Rita
- **A FELNŐTTKORI ZENETANULÁS LEHETŐSÉGEI A HAZAI FÚVÓSZENEKAROKBAN**
Radócz József Miklós

Kutatások a zenei nevelés és oktatás területén

VÁRADI JUDIT

A Debreceni Egyetem Művészetpedagógiai kutatócsoportja 2015-ben alakult. Tagjai a Debreceni Egyetem oktatói és a Humán Tudományok Doktori Iskola Neveléstudományi Doktori Program korábban végzett és jelenlegi doktoranduszai.

Kutatásaik fókuszában a zenei és zenével való nevelés témaköre áll, amelynek területén a kutatócsoport öt különböző vizsgálatot végzett.

2015-ben az első kutatás célja négy közép-európai ország 19 iskolájában folyó zenei nevelési gyakorlat elemzése és a tanulók (N = 805) zenei kultúrájának kialakulására ható tényezők vizsgálata, kiemelten fókuszálva a 8–15 éves tanulók énekléshez fűződő attitűdjére és az azt befolyásoló tényezőkre.

A kutatócsoport 2018-ban általános iskolás gyermekek tanórákon kívüli művészeti tevékenységét és a művészeti rendezvényeken való részvétel lehetőségeit vizsgálta. Az eredményekről *Művészeti körkép* címmel jelent meg kötet, amelyben tizenhét kutató összegezte a tapasztalatokat. Az ötdimenziós vizsgálat az Észak-Alföld régióban, három vármegyében (Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg) zajlott. A középpontba a művészeti nevelés szerepe, helyzete, a benne rejlő lehetőségek, a tanórán kívüli iskolai és az iskolán kívüli tevékenységek meghatározó tényezői kerültek, de emellett a szolgáltatói oldalt is vizsgáltuk. A Művészetpedagógiai Kutatócsoport tagjai a 4. és 6. osztályos általános iskolás tanulók (N = 2089), szülei (N = 1844) esetében mérték fel a gyerekek tanórán kívüli iskolai és iskolán kívüli művészeti tevékenységét, a szülők és gyermekeik művészeti rendezvényekhez fűződő attitűdjét. Az iskolásokon kívül a művészeti tárgyat oktató pedagógusok (N = 139) és az intézményvezetők (N = 30) álláspontját is tanulmányozták, valamint a szolgáltatói oldal felmérése is megtörtént.

A következő kutatás 2020-ban az online művészeti oktatás tapasztalatait és hatását vizsgálta az oktatás minden szintjén Magyarországon, valamint a határon túli magyar oktatásban egyaránt. A kutatás a Covid-19 klasszikus zenei hangversenyekre gyakorolt hatásaira fókuszált. Az online kérdőív a zeneművészeti képzés alap- és középfokon tanító pedagógusai és a felsőfokú zeneművészeti képzésben oktatók tapasztalatára irányult. A kitöltők (N = 352) Magyarország minden vármegyéjét képviselték, valamint a mintában tíz különböző országból találunk ott élő és dolgozó magyar zenepedagógusokat. A kutatás eredményei *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* című tanulmánykötetben jelentek meg.

A következő vizsgálatot 2021 őszen indították, amelyben a szülők szerepét vizsgálták a gyermekek zenei nevelésében a valós és virtuális térben egyaránt. A kérdőív azon szülők (N = 458) véleményére fókuszált, akiknek gyermeke alapfokú művészeti nevelésben magánéneket tanul vagy hangszeren játszik. *A hangszeres és magánénekes zenei nevelés helyzete és lehetőségei a szülők szemüvegén keresztül* című tanulmánykötet megjelenés alatt áll.

A kutatócsoport ötödik nagyívű vizsgálata 2022 októberében indult, amelyben a zeneművészeti szakgimnáziumok helyzetét, valamint a középiskolai tanulók zenei elköteleződésének motivációit és a pályaválasztás meghatározó tényezőit vizsgálják.

Az intézményvezetői adatgyűjtésben minden művészeti területen érintett középiskola részt vett. Az intézményi jellemzők mellett a zenei pálya előnyeire és hátrányaira fókuszáló mérőszközt 19 igazgató és intézményvezető töltötte ki. A tanulói vizsgálat során a zeneművészeti képzéssel foglalkozó fővárosi és vidéki középiskolákra fókuszáltunk, így összesen 19 intézményből 307 válasz érkezett.

A kutatások eredményeit nívós hazai és nemzetközi konferenciákon mutattuk be, valamint magyar és angol nyelven publikáljuk tanulmánykötetekben és rangos szakmai folyóiratokban.

A kutatócsoport munkáját 2018-tól a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet támogatja.

A KUTATÓCSOPORT JELENLEGI TAGJAI:

Kutatásvezető: **Prof. Dr. Váradi Judit** – Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar

Dr. Héjja Bella Emerencia – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Magyar Táncművészeti Egyetem, Kecskeméti Kodály Iskola

Dr. Józsa Gabriella – Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar Gyakorlati és Továbbképzési Intézet

Dr. Molnár-Tamus Viktória – Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Dr. Szűcs Tímea – Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Nevelés és Művelődéstudományi Intézet

Kelemen Henrietta – Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Kerekes Rita – Nyíregyházi Egyetem Zenei Intézet, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Kiss Julianna – Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Mike Ádám – Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar, Nyíregyházi Egyetem Zenei Intézet, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Pető Áron – Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakgimnázium, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Pótfi Melinda – MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Radócz József Miklós – Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakgimnázium, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Szabóné Fodor Adrienne – Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Miért (ne) legyél zenész?

Tények és nézetek a zeneművészeti szakgimnáziumok vezetőinek szemszögéből

HÉJJA BELLA EMERENCIA | SZÜCS TÍMEA | VÁRADI JUDIT

A zeneoktatás középfokára eddig kevés figyelem irányult, pedig ennek minősége határozza meg a művészeti felsőoktatás színvonalát és a leendő művészek, zenetanárok szakmai elképzelését. Kutatásunk során a szakgimnáziumok tanulói mellett az intézményvezetők (N = 17) számára is állítottunk össze egy kérdőívet, amely az objektív adatok mellett a nyitott kérdésekre adott válaszokkal az igazgatók véleményét tükrözi. A narratívákban megjelennek a zenei pálya előnyei és hátrányai, valamint a pálya népszerűsítésének lehetőségeiről is megfogalmazták gondolataikat.

A középfokú intézményes képzés adatainak felderítését nem könnyíti meg az a tény, hogy egyes adatok nem jelennek meg az Oktatási Hivatal adatbázisában, így csak az intézményvezetői kérdőívekből tudtunk információt szerezni. A kapott adataink alapján a klasszikus zenészek tekintetében csökkenő létszám jellemzi a középfokú zenei képzést, mely a felsőoktatás hallgatói adataiban is tetten érhető. Mindennek alapja abban keresendő, hogy a zeneiskolában tanuló fiatalok nagyon csekély hányada választja a szakirányú továbbtanulást.

Korábbi felmérések alátámasztják, hogy a középiskolás zenészek között a zenei pálya elsődleges motiváló tényezői közül a zene szeretete, az átadás iránti vágy, valamint a tanítás iránti érdeklődés a legerősebb (Héjja, 2022; Henry, 2015). Mindezekben az állandó családi támogatás mellett a tanárok kiemelkedő szerepe jelentős (Szebedy, 2017; Szűcs, 2020; Váradi et al., 2024). Felmérésünkben az intézményvezetői válaszokban is számos alkalommal jelentek meg a tanulókéhoz hasonló válaszok, melyben a zene közösségteremtő ereje mellett az átadó szerep fontossága is hangsúlyos helyre került. A zenei pálya hátrányai közül pedig a zenész életforma (és a már középfokon is megnyilvánuló munkarend) bizonyult visszatartó erőnek, mely egy másik kutatásban a tanulói válaszokban szintén megjelent (Héjja, 2022).

KULCSSZAVAK: pályaválasztás, pályaelképzelés, zenei motiváció

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Héjja B. E. (2022). *A zeneművészeti szakgimnazista tanulók pályaalakulásával kapcsolatos mutatói a szociál-kognitív pályamodell mentén*. PhD-értekezés. DE HTDI Neveléstudományi Doktori Iskola.
- Henry, M. L. (2015). The musical experiences, career aspirations, and attitudes toward the music education profession of all-state music. *Journal of Music Teacher Education*, 24(2), 40–53. <https://doi.org/10.1177/1057083713506998>
- Szebedy T. (2017). Pedagóguspálya: A tanári és tanuló szerep. *Köznevelés*, 73(7), 32–37. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/a-tanari-es-a-tanuloi-szerep#main-content>
- Szűcs T. (2020). A tanári pálya komplex kérdései a zenetanítás tükrében. In: Váradi J. (szerk.), *Zenepedagógiai kutatások – A zeneoktatás megújuló módszertana*. DOI: 10.5434/9789634902171/7
- Váradi J., Kerekes R., Pótfi M. és Radóczy J. M. (2024). Determining factors in the career choice of music high school students, *International Journal of Educational Research Open*, 6. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2024.100321>.

Zeneművészeti szakgimnazisták általános jellemzői, intézményválasztási preferenciái és főtárgytanárképe

PETŐ ÁRON ANDRÁS | JÓZSA GABRIELLA

A magyarországi zeneművészeti szakgimnáziumok helyzetéről összefoglaló irodalom csekély számban elérhető. A gyakran változó képzési struktúra és a nehezen elérhető adatok megnehezítik a vizsgálatot (Váradi és Héjja, 2023), azonban a zeneművészeti szakgimnáziumok hídszerepe – az alapfokú és a felsőfokú zeneoktatás között áll – számottevő a pályaaorientáció szempontjából legfontosabb életszakaszban lévő diákok életében (Eckhardt, 2009). Eredményeink megerősítik a témánkhoz szorosan kapcsolódó szakirodalmat (Eckhardt, 2009; Héjja, 2016; Héjja, 2018; Pető, 2022; Váradi és Héjja, 2023).

Felmérésünk során igyekeztünk országosan a teljes zeneművészeti szakgimnazista 9. és 12. évfolyamos populációt elérni, de az önkéntes válaszadási hajlandóság ezt nem tette lehetővé. Eredményeink azt mutatják, hogy a zeneművészeti területen a tanulók jelentős része ugyanott végzi közismereti tanulmányait. Az intézményválasztási preferenciáik közül kiemelkedik a zenész identitás, az intézményi légkör és a főtárgytanár személye, akivel kapcsolatban a legmagasabb pontszámokban a szakmai kvalitás mellett személyes jellemzők is megjelentek. Érdekes látni, hogy a diákok tisztában vannak a zenetanári lét árnyoldalaival, mely segítheti őket az átgondolt pályaválasztásban.

KULCSSZAVAK: zeneművészeti szakgimnázium, intézményválasztási preferencia, főtárgytanár, elvárások

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Eckhardt G. (2009). A középfokú zenész-szakképzés, a zeneművészeti szakközépiskolák helyzete az elmúlt 20 évben. In: *Zeneoktatásunk*. Polifónia különszám. Magyar Zenei Tanács, 57–97.
- Héjja B. E. (2016). Az alapfokú és a középfokú zeneoktatás helyzete Magyarországon. *Parlando*, 2016(2).
- Héjja B. E. (2018). A zeneművészeti szakgimnazista tanulók iskolaválasztási motivációi. *Iskolakultúra*, 2018(1–2).
- Pető Á. A. (2022). Zenetanárokkal szembeni elvárások az alap- és középfokú Gordonkaoktatásban. *Parlando*, 2022(4).
- Váradi J. és Héjja B. E. (2023). A középfokú zenei oktatás jellemzői, betekintés a zenei szakgimnáziumok adataiba. *Parlando*, 2023(4).

„Milyen messze esett az alma a fájától?” Az otthoni környezet és az iskolaválasztás összefüggései a hazai zeneművészeti középiskolák tanulói esetében

MOLNÁR-TAMUS VIKTÓRIA | SZ. FODOR ADRIENNE

A gyermekek művészeti nevelésében fontos szerepet játszanak a szülők, mind tudatosan (anyagi, technikai és lelki támogatás), mind a generációs örökségek által (családi háttérváltozók, mint lakóhely, iskolai végzettség, szülők zenei kötődése és tevékenysége). Az otthoni környezet hatását a gyermekek tanulmányaira, pályaválasztására, a családi zenei tevékenység motiváló erejét több kutató vizsgálta (Anderson et. al., 2003; Custodero, 2006; McDowell, 2008; Kooops, 2012; Zdzinski, 2013; Samuel, 2014; Váradi és Józsa, 2022; Váradi, 2023), eredményeik jelentősége vitathatatlan. Vizsgálataik igazolták a kulturális tőke hatását, miszerint a szülők korai művészeti, elsősorban zenei élményei meghatározó szerepet játszanak a gyermeknevelés során. A családi milió egész életre kiható befolyása és nemzedékek közötti átadása nélkülözhetetlen (Szűcs et al., 2022).

A kutatócsoport tagjaiként arra fókuszáltunk, hogy megismerjük azt, hogy a tanulók hol és milyen típusú településen laknak, a szülőknek milyen a legmagasabb iskolai végzettsége, s milyen zenei kötődéssel, tevékenységgel rendelkeznek. A legtöbb vizsgált tanuló kollégista, többségüknek településtípus szerint városban van az állandó lakhelye, és legnagyobb számban 0–24 km-re laknak iskolájuktól. Ez az eredmény azért is érdekes, mert a zenei pályán a továbbtanulásnál meghatározó lehet a főtárgytanár személye (Váradi et al., 2024), itt mégis a földrajzi távolság dominál. Az édesapák/nevelőapák és az édesanyák/nevelőanyák között legtöbb a főiskolai, egyetemi diplomás. Megdöbbentő adat, hogy a válaszadók 8,8%-a az apa, 7,2%-a az anya és 4,5%-a egyik szülő iskolai végzettségét sem tudja. A zeneművészeti középiskolákban tanuló diákok szüleinek több mint fele nem tanult zenét, vagyis esetükben nem a szülőkől látott-hallott zenei minta hatott. A jelenleg is aktív zenei tevékenységet végző szülők esetében érdekes jelenség, hogy az apák inkább klasszikus/könnyűzenei/népzenei együttesek tagjai, míg az anyák szívesebben énekelnek kórusban.

KULCSSZAVAK: iskolaválasztás, otthoni környezet, zenei kötődés, zeneművészeti középiskolások

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Anderson, J. C., Funk, J. B., Elliott, R. és Smith, P. H. (2003). Parental support and pressure and children's extracurricular activities: Relationships with amount of involvement and affective experience of participation. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 24(2), 241–257.
- Custodero, L. A. (2006). Singing Practices in 10 Families with Young Children. *Journal of Research in Music Education*, 54(1), 37–56. <https://doi.org/10.1177/002242940605400104>
- Héjja B. (2017). A zenei képzésben eltérő formában részt vevő tanulók családi háttere és énképe. In: Váradi J. és Szűcs T. (szerk.), *Sokszínű zenepedagógia*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Koops, L. (2012). 'Now can I watch my video?': Exploring musical play through video sharing and social networking in an early childhood music class. *Research Studies in Music Education*, 34(1), 15–28. <https://doi.org/10.1177/1321103X12442994>
- McDowell, C. (2008). Parents' Viewpoints Concerning the Value of Preschool Summer Camps. *Journal of General Music Education*, 22(1), 19–23. <https://doi.org/10.1177/1048371308323034>
- Péter Cs., Radócz J. M. és Mike Á. (2020). A szülők művészeti múltja és jelene. In: Váradi J. (szerk.), *Művészeti körkép. Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről*. MMA MMKI.
- Samuel, S. A. M. (2014). Music in the Home- New Evidence for an Intergenerational Link. *Journal of Research in Music*, 62(1), 78–88. <https://doi.org/10.1177/0022429413520008>
- Szűcs T., Kelemen H., Miklódi-Simon, Zs. és Váradi J. (2022). A szülők szerepe gyermekük művészeti nevelésében. In: Kovács K. (szerk.), *Értékközvetítés és iskola. Tanulmányok Szabó László Tamás tiszteletére*. Oktatáskutatók Könyvtára 14. Sorozatszerkesztő: Pusztai, G. Center for Higher Education Research and Development, Hungary, 54–71.
- Váradi J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században*. Balassi Kiadó.
- Váradi J. és Józsa G. (2021). A tanórán kívüli művészeti tevékenységek hatása a művészeti rendezvények iránti attitűdre. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat* 9(3) 28–43. DOI: 10.31074/gyntf.2021.3.28.43tut
- Váradi J., Kerekes R., Pótfi M. és Radócz J. M. (2024). Determining factors in the career choice of music high school students, *International Journal of Educational Research Open*, 6. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2024.100321>.
- Zdzinski, S. (2013). The Underlying Structure of Parental Involvement–Home Environment in Music. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 198, 69–88. <https://doi.org/10.5406/bulcouresmusedu.198.0069>

Zeneművészeti szakgimnazisták művészeti előéletének feltérképezése

KELEMEN HENRIETTA | PÓTFI MELINDA

A zeneművészeti szakgimnazisták művészeti előéletének vizsgálata kulcsfontosságúnak bizonyul a kutatásunk terén, mivel ez befolyásolja a pályaválasztási motivációt, a zenei pályán maradási, valamint a jövőre vonatkozó terveket és a jövőkép kialakulását. Kutatásunk célja felderíteni a szakgimnazisták zenetanulását motiváló személyeket és tényezőket, a gyermekkori otthoni művészeti környezetet, a szülők szerepét a művészeti tevékenységekben, illetve azt, hogy a tanulók hány évig tanultak zenét a szakgimnáziumba lépés előtt, hány éves korukban döntöttek el, hogy zenei pályán tanulnak tovább, és végzetül pedig, hogy szeretnék-e a zenei pályán elhelyezkedni. Korábbi kutatásainkkal összhangban eredményeink azt mutatják, hogy a zenetanulás egyrészt a tanulók saját akarata szerint kezdődött (Váradi, 2023), másrészt viszont hatással voltak rájuk szüleik, akiknek iskolai végzettsége szignifikánsan összefügg a gyermek zenetanulási motivációival (Péter, Radócz és Mike, 2020; Szűcs és Péter, 2020). Az otthoni művészeti környezet tekintetében kiderült, hogy a lányok szignifikánsan több közös, otthoni művészeti tevékenységről vallottak gyermekkoraikat felidézve. Az édesanya legmagasabb iskolai végzettsége és zenei kötődése összefügg az egyes otthoni művészeti tevékenységekkel és a szülői bevonódás egyes területeivel. A pályaválasztás kapcsán megtudtuk, hogy a szakgimnazisták 87,6%-a szeretne zenész lenni, viszont szignifikáns eltérést véltünk felfedezni a 9. és 12. évfolyamosok között. A zenei pályaválasztás szignifikáns összefüggést mutatott a gyermekkori, szülőikkel közös művészeti tevékenységek, valamint a szülői bevonódás egyes területeivel. Annak tekintetében, hogy a tanulók hány éves korukban határozták el, hogy zenei pályán tanulnak tovább ismét szignifikáns összefüggést találtunk az évfolyam, valamint az édesanya, nevelőanya zenei kötődése kapcsán.

KULCSSZAVAK: korábbi zenei tanulmányok, zenetanulási motiváció, otthoni környezet, szülői bevonódás, pályaválasztás

HIVATKOZOTT IRODALOM:

Péter Cs., Radócz J. M. és Mike Á. (2020). A szülők művészeti múltja és jelene. In: Váradi J. (szerk.), *Művészeti körkép. Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről*. MMA MMKI, 133–150.

Szűcs T. és Péter Cs. (2020). A szülők hatása gyermekük művészeti tevékenységeire. In: Váradi J. (szerk.), *Művészeti körkép. Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről*. MMA MMKI, 151–169.

Váradi J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században*. Balassi Kiadó.

Zenei szakgimnazisták szakmai tevékenységének és jövőképeinek vizsgálata

SZ. FODOR ADRIENNE | PÓTFI MELINDA | KELEMEN HENRIETTA

A zenei nevelés folyamatában kiemelkedő jelentőségű szerepet játszik a zenei készségfejlesztés, amelynek eredményessége a gyakorlással, annak mennyiségi és minőségi dimenzióival hozható összefüggésbe. Ez minden tanulmányi szinten meghatározó a fejlődés szempontjából, de különösen fontos a zenei pályájuk elején járó szakgimnáziumi tanulmányokat folytató diákoknak, akik korábbi képzésük folytatása közben, középiskolai éveik alatt döntenek jövőbeli pályájukat illetően (Héjja, 2017, 2018; Péter, Radócz és Mike, 2020; Váradi, 2023; Váradi, Kerekes, Pótfi és Radócz, 2024).

Jelenlegi kutatásunkban a zeneművészeti szakgimnáziumi tanulók szakmai tevékenységét és jövőképét vizsgáltuk. A kérdések arra irányultak, hogy feltárjuk gyakorlásaik intenzitását, a hétköznapi és hétvégi időbeli különbségeket, hangversenyeken való szerepléseik gyakoriságát. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy milyen szakmai versenyeken és milyen eredménnyel vettek részt, továbbá szeretnénk volna felderíteni, hogy elképzeléseik szerint vajon a jövőbeni munkájuk a vágyaikat fogja-e tükrözni.

Ezen kérdéseket különböző háttérváltozókkal vizsgáltuk, amelyek több esetben érdekes összefüggéseket mutattak. Az eredmények alapján a hétköznapi gyakorlásra hatással van az állandó lakhely típusa, annak távolsága az iskolától, továbbá az, hogy a tanulók hol élnek a tanév során. A gyakorlással töltött idő vizsgálata során azt láttuk, hogy hétköznap a diákok 7,8%-a, hétvégén 10,7%-a kevesebb, mint egy órát gyakorol; míg hétköznap 10,1%-a és hétvégén 10,4%-a több, mint négy óra gyakorlással fejleszti a tudását. Emellett kutatásunk során szeretnénk volna feltérképezni, hogy a szakgimnazisták milyen szakmai versenyeken vettek részt mióta középiskolai tanulmányokat folytatnak, és milyen helyezéseket értek el rajtuk. Az eredményekből kiderült, hogy a tanulók egyharmada volt középiskolai korában szakmai megmérettetésen, ahol hazai és nemzetközi viszonylatban valamilyen helyezést vagy különdíjat szereztek. Végezetül arról kérdeztük a tanulókat, hogy szerintük lesz-e valaha olyan állásuk, amely megközelíti vágyaikat. Válaszaikból arra következtettünk, hogy a 9. évfolyamos szakgimnazisták kissé bizakodóbb jövőképpel rendelkeznek, elképzeléseikre hatással van szüleik legmagasabb iskolai végzettsége. Arra is fény derült, hogy azok a tanulók, akik szeretnének zenei pályán elhelyezkedni, biztosabbak abban, hogy olyan munkájuk lesz, ami megközelíti vágyaikat, mint azok a tanulók, akik nem zenei pályán képzelik el a jövőjüket.

KULCSSZAVAK: gyakorlás, szakmai tevékenység, jövőkép

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Héjja B. E. (2017). A zenei képzésben eltérő formában részt vevő tanulók családi háttere és énképe. In: Váradi J. és Szűcs T. (szerk.), *Sokszínű zenepedagógia*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Héjja B. E. (2018). A zeneművészeti szakgimnazista tanulók iskolaválasztási motivációi. *Iskolakultúra*, 28(1–2), 104–117.
- Péter Cs., Radócz J. M. és Mike Á. (2020). A szülők művészeti múltja és jelene. In: Váradi J. (szerk.), *Művészeti körkép. Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről*. MMA MMKI.
- Váradi J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században*. Balassi Kiadó.
- Váradi J., Kerekes R., Pótfi M. és Radócz J. M. (2024). Determining factors in the career choice of music high school students. *International Journal of Educational Research Open*, 6. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2024.100321>.

Zenei ambíciók és életúttervezés a fiatal generáció körében

A kérdőív pályaeorientációra vonatkozó nyílt kérdéseinek tartalomelemzése

MIKE ÁDÁM | RADÓCZ JÓZSEF MIKLÓS | SZÜCS TÍMEA

Előadásunkban a zeneművészeti szakgimnazisták körében végzett kérdőíves vizsgálat nyílt kérdéseire adott narratívákat elemeztük, arra fókuszálva, hogy miként határozza meg a zene az életüket, és milyen elképzelésekkel rendelkeznek a zenei pályafutásukat illetően. A korai elköteleződés, a 14 éves korban megtörténő pályaválasztás bizonyos esetekben korainak bizonyulhat (Nágel, 1988; Hajduska, 2003), így a későbbiek során a sikerélmény hiánya (Váradi et al., 2024) pályakorrekcióhoz vezethet. A kutatáshoz a MAXQDA Analytics Pro 2024 kvalitatív adatelemző szoftvert alkalmaztuk. Az elemzés során az adott kérdésekhez igazodó kódrendszereket alakítottunk ki.

Vizsgáltuk, hogy a fiatalok kívánnak-e a zenével foglalkozni a jövőben (N = 266), vagy sem (N = 37), továbbá azt, hogy a potenciális lemorzsolódók miért nem terveznek zenei pályán továbbtanulni (N = 55). Az adatok feldolgozása során a pozitív válaszokat hét fő kategóriába soroltuk. A zenei pályát tervezők kiemelik a zenélés örömet, a zenei munka sajátos jellegét, valamint hangsúlyozzák a fellépések és koncertezés motiváló hatását. Mindemellett kiemelték a tudás és a kulturális értékek megosztásának fontosságát is. A zenei pályát nem tervező válaszadók véleményeit hat fő kategóriába soroltuk. A válaszok között szerepel az eltérő pályakép, az alulmotiváltság, a tanárral való kapcsolat minősége, a stressz, a családi és magánéleti problémák, valamint az anyagi megfontolások. Összességben a válaszok tükrözik az elkötelezettséget a zenei pálya iránt, valamint a kihívásokat és döntéshozatali folyamatokat a jövőt illetően. A kutatás eredményei hozzájárulnak a fiatal generáció zenei elköteleződésének és pályaválasztási motivációinak megértéséhez.

KULCSSZAVAK: pályaeorientáció, továbbtanulás, pályakorrekció

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Héjja B. E. (2022). *A zeneművészeti szakgimnazista tanulók pályaalakulásával kapcsolatos mutatói a szociál-kognitív pályamodell mentén*. Debreceni Egyetem, BDT.
- Nágel, J. J. (1988). Identity and career choice in music. *Journal of Cultural Economics*, 1988, (12)2, 67–76.
- Váradi, J., Kerekes, R., Pótfi, M. és Radócz, J. (2024). Determining factors in the career choice of music high school students. *International Journal of Educational Research Open*, 6. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2024.100321>

Hogyan tovább? Miért? Biztos?

VÁRADI JUDIT | KEREKES RITA | KISS JULIANNA | JÓZSA GABRIELLA

A zenei nevelés szempontjából lényeges kérdés nemcsak a tanulói, hanem a tanári utánpótlás is. Ez azonban teljes mértékben összefügg a továbbtanulással. A középiskola-választást vizsgálva Liskó (1998) három jelentős befolyásoló tényezőt talált: a tanuló érdeklődése, a tanuló kiemelkedő teljesítménye egy területen, illetve a szülők aspirációi is erős befolyásoló tényezőnek bizonyultak.

Kutatásunkban a zeneművészeti szakgimnázium melletti döntés tényezőinek feltárására fókuszáltunk, amelynek mérésére 32 állításból álló négyfokozatú Likert-skálát használtunk. Az állítások három faktorba rendeződtek, amelyeket a következőképpen tudtunk jellemezni: (1) elköteleződő, ahol a zenei pálya előnyei domináltak, (2) sikerorientált, ahol a színpadi pálya előnyeire koncentráltak, és (3) közösségközpontúnak neveztük el azt a faktort, ahol a hasonló érdeklődésű barátok jelentették a legnagyobb vonzerőt.

A pályaválasztási szándékokat egy összesen 11 kérdésből álló blokkal vizsgáltuk. Először arról szerettünk volna képet kapni, milyen szerep jut a zenei képzésnek a megkérdezettek továbbtanulási szándékaiban. A minta 78,2%-a tervezi, hogy zenei pályán tanul tovább.

Az általunk vizsgált két korosztály között a bizonytalankodók jelentős része a 9. évfolyam tanulói (18%), akik nem tudják, hogy zenei pályán szeretnének-e továbbtanulni, míg a 12. évfolyamban (6,4%) már határozottabb elképzeléseik vannak a tanulóknak.

Eredményeink alapján szignifikáns összefüggés van a továbbtanulási szándék és a gyakorlás mennyisége között. Az intézményvezetői kérdőív adatait (Váradi és Héjja, 2023) erősíti, hogy a 9. évfolyamos megkérdezettekhez képest (44,3%) a 12. évfolyamban jelentősen kisebb arányban vannak azok, akik a teljes képzési időt külföldön tervezik (24,8%).

KULCSSZAVAK: továbbtanulás, pályaválasztás, gyakorlás, külföldi tanulmányok

HIVATKOZOTT IRODALOM:

Liskó I. (1998). A pályaválasztás folyamata. *Iskolakultúra*, 1998(10), 22–41.

Váradi J. és Héjja B. E. (2023). A középfokú zenei oktatás jellemzői, betekintés a zenei szakgimnáziumok adataiba. *Parlando*.

Kultúrafogyasztási és szabadidő-felhasználási mintázatok feltérképezése zenei szakköznevelési tanulók körében

PÓTFI MELINDA | KELEMEN HENRIETTA

Jelen vizsgálatban kutatói kíváncsiságunk a zenei szakköznevelési tanulók kultúrafogyasztási és szabadidő-felhasználási mintázatainak feltérképezésére irányult. A kutatás újszerűségét a kevésbé kutatott speciális célcsoport kultúrafogyasztási szokásainak elemzése adta. Céljaink között szerepelt a vizsgálat során a két évfolyam (9. és 12. évfolyam), a középiskolát kezdő és a végző tanulók összehasonlítása. A kérdések arra irányultak, hogy mennyi szabadidejük marad hétköznap a kötelező iskolai tevékenységek elvégzése és a gyakorlás után, mennyi időt tudnak hétvégén pihenéssel és szórakozással tölteni, továbbá kíváncsiak voltunk a különböző szabadidős művészeti tevékenységek látogatásának gyakoriságára is. Ezen kérdéseket az összefüggések megismerése érdekében a különböző háttérváltozókkal elemeztük. Szignifikáns eredmény mutatkozott a két évfolyam és a hétköznapokon maradt szabadidő mennyisége között, a 12. évfolyamosok kevesebb szabadon felhasználható idővel rendelkeznek. A nemek tekintetében kapott eredmény összhangban van a szakirodalommal (Bucknavage és Worrell, 2005; Feldman és Matjasko, 2005; Martinez és Valiente, 2020; Mello és Worrell, 2005; Passmore és French, 2001), miszerint a lányok a több extrakurrikuláris tevékenység miatt kevesebb szabadidővel rendelkeznek (Codina és Pestana, 2019). További érdekes összefüggéseket találtunk a kulturális fogyasztási szokások vizsgálata során, amely szerint a lányok többet járnak könyvtárba, viszont a fiúk rendszeresebben látogatják a múzeumi programokat.

KULCSSZAVAK: kultúrafogyasztási szokások, szabadidős tevékenységek, szabadidő hasznos eltöltése

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Bucknavage, L. B. és Worrell, F. C. (2005). Academically talented students' participation in extracurricular activities. *Journal of Secondary Gifted Education*, 16(2/3), 74–86.
- Codina N. és Pestana J. V. (2019). Time Matters Differently in Leisure Experience for Men and Women: Leisure Dedication and Time Perspective. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(14). doi: 10.3390/ijerph16142513.
- Feldman, A. F. és Matjasko, J. L. (2005). The role of schoolbased extracurricular activities in adolescent development: A comprehensive review and future directions. *Review of Educational Research*, 75(2), 159–210.
- Martínez V. M. és Valiente B. C. (2020). Extracurricular Activities and Academic Performance: Differences by Gender and Public and Charter School. *MLS Educational Research*, 4(1), 73–89. doi: 10.29314/mlser.v4i1.286
- Mello, Z. R. és Worrell, F. C. (2008). Gender Variation in Extracurricular Activity Participation and Perceived Life Chances in Trinidad and Tobago Adolescents. *Psyche*, 17(2), 91–102.
- Passmore, A. és French, D. (2001). Development and administration of a measure to assess adolescents' participation in leisure activities. *Adolescence*, 36(141), 67–75.

Zenei életúttervezés a zenei szakgimnazisták körében

SZÜCS TÍMEA | MIKE ÁDÁM | RADÓCZ JÓZSEF MIKLÓS

A zenésszé válás folyamatában döntő jelentőségűnek bizonyul, ha a tanulók zenészként gondolkodnak magukról (Hargreaves és Marshall, 2003). Jelen előadásunkban a zeneművészeti szakgimnazistákkal készített kérdőíves felmérés nyílt kérdéseit elemeztük, kiemelt figyelmet fordítva arra, milyen módon határozza meg a zene az életüket, valamint milyen elképzeléseik vannak a zenei pályafutásukkal kapcsolatban. A kutatáshoz a MAXQDA Analytics Pro 2024 kvalitatív adatelemző szoftvert alkalmaztuk, és az elemzés folyamán specifikus kódrendszereket hoztunk létre az egyes vizsgált kérdések kontextusában.

Vizsgáltuk, hogy a válaszadók számára mit jelent a zene, valamint hogyan látják magukat 10 év múlva. Megállapítható, hogy a zeneművészeti szakgimnáziumba járó diákok életében a zene lehetőséget nyújt az öröm és bánat kifejezésére, valamint segít a stressz levezetésében. A zene gazdagító élmény, amely segít megtalálni a belső harmóniát és jelen van mindennapi tevékenységeikben. A jövőbeli tervekkel kapcsolatos válaszokat három fő kategóriába soroltuk. A zenei pálya mellett elkötelezettek között megkülönböztethetők azok, akik még tanulni fognak, tanári és/vagy művészi pályára szeretnének lépni. Figyelemreméltó, hogy a nem zenei pályában gondolkodók is többnyire tervezik az aktív zenei tevékenységek folytatását. Korosztályi sajátosságra utal a „nem tudom” választ adók feltűnően magas aránya, akik még nem hoztak döntést a jövőjükkel illetően. Kiemelendő, hogy minden kategória esetében megjelent a külföldi tanulás és munka ötlete, összességében a válaszadók 10%-ánál.

KULCSSZAVAK: zeneművészeti szakgimnázium, jövőkép, zenei tanulmányok

HIVATKOZOTT IRODALOM:

Hargreaves, D. J. és Marshall, N. A. (2003). Developing Identities in Music Education. *Music Education Research*, 5(3), 263–273.

Kultúrafogyasztóvá váló fiatalok – gyermekkorban dől el?

KISS JULIANNA

A szabadidő-kutatások szakirodalmában hagyományossá vált a különböző jellemzőkkel rendelkező (a szabadidő-eltöltés formája, minősége) szabadidő-eltöltési profilok felőli megközelítés. Az így kapott csoportokat egyes kutatók másképp nevezik el, de hasonló általános jellemzőik vannak (Nagy, 2013). Vitányi olyan csoportokat különített el, mint a szabadidejüket passzívan eltöltők, rekreatív szabadidő-eltöltők, akkumulatív szabadidőt előnyben részesítők és szabadidejüket inspiratívan eltöltők (Vitányi, 2006). A 2022 novembere és 2023 májusa között zajló, 321, felsőoktatásban tanuló, magyar anyanyelvű fiatal bevonásával megvalósított kutatásunkban a fókusz szűkebbre állítottuk, és azt vizsgáltuk, milyen kapcsolat van a kulturális tőke és az ifjú felnőttkori kultúrafogyasztás, valamint a gyermekkori extrakurrikuláris művészeti tevékenységekben való részvétel és az ifjúkori kultúrafogyasztás között. Elsősorban a kulturális rendezvények látogatására összpontosítottunk, és a következő kérdésekre kerestük a választ: milyen kulturális tőkével rendelkeznek azok, akik gyermekkorukban extrakurrikuláris művészeti tevékenységekben vettek részt; milyen kapcsolat van a gyermekkori kötelező iskolai tanórán kívüli művészeti tevékenységekben való részvétel és a kultúrafogyasztás egyes formái között; milyen kapcsolat van a kulturális tőke és az ifjúkori kultúrafogyasztás egyes formái között. Eredményeink azt mutatják, hogy az ifjúkori kultúrafogyasztás formái kapcsolatot mutatnak mind a gyermekkori extrakurrikuláris művészeti tevékenységekben való részvétellel, mind a családból hozott kulturális tőkével.

KULCSSZAVAK: ifjúkori rendezvénylátogatás, kulturális tőke, gyermekkori extrakurrikuláris művészeti tevékenységek

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Nagy Á. (2013). Szabadidős tervek és tevékenységek. In: Székely L. (szerk.), *Magyar Ifjúság 2012*. Kutatópont, 211–228.
- Vitányi I. (2006). A magyar kultúra esélyei. In: Csejtei M., Falussy B. és Hunyadi Zs. (szerk.), *Kultúra, életmód, társadalom*. MTA Társadalomkutató Központ, 104–112.

Hallgatói proflok az ének-zene tanárképzésben

KEREKES RITA

A hallgatói nézetek megismerésére irányuló kutatásoknak köszönhetően a felsőoktatás innovatívabban tud reagálni az új generációk tanításának kihívásaira. A tanárképzés területén is egyre nagyobb teret kapott a tanárjelöltek prekonceptiónak feltárása (Szivák, 2003), amely mentén a képzés jobban tudja formálni az előzetes sémákat, hatékonyabban tudja segíteni a pályaszocializációs folyamatokat (Hercz, 2015; Ballantyne és Retell, 2020), valamint jobban befolyásolhatja a szakmai identitás fejlődését is (Ballantyne és Canham, 2023). Vizsgálatunkban kvantitatív módszerrel mértük fel az osztatlan tanárképzésben résztvevő ének-zene szakosokat. Figyelmet fordítottunk az elhelyezkedési szándék több komponensére, fel-mértük, ezek milyen mértékben befolyásolják a munkavállalásukat. Kutatásunk újdonsága abban rejlik, hogy az ének-zene tanárjelölteket pályaelképzeléseik és életvezetési kompetenciájuk (Kiss, 2009) összefüggéseiben vizsgáltuk. A hallgatók pályaelképzelései alapján különböző attitűdöket tártunk fel, majd megnéztük az egyes tulajdonságcsoportok mögött álló fiatalok jellegzetességeit. Eredményeink alapján öt hallgatói profilt azonosítottunk, a különböző arculatok vonásai hozzásegíthetnek bennünk ahhoz, hogy a tanári felkészítés folyamán milyen támogató megközelítésekre van szükség a még hatékonyabb ének-zene tanárképzés érdekében.

KULCSSZAVAK: ének-zene tanárképzés, pályaelképzelés, hallgatói proflok

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Ballantyne J. és Retell J. (2020). Teaching careers: Exploring links between well-being, burnout, self-efficacy and praxis shock. *Frontiers in Psychology*, 10, 2255.
- Ballantyne, J. és Canham, N. (2023). Understanding music teachers' perceptions of themselves and their work: An Importance–Confidence Analysis. *International Journal of Music Education*, 41(3), 455–471.
<https://doi.org/10.1177/02557614221124966>
- Hercz M. (2015). Pedagógus hallgatók pályaszocializációjának alakulása a tanítási gyakorlatokon. In: Major É. és Veszelszki Á. (szerk.), *A tanárrá válás és a tanárság kutatása: A magyar nyelv és irodalom, az idegen nyelvek és a művészetek műveltségi területen*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, 9–27.
- Szivák J. (2003). Hallgatók neveléssel kapcsolatos nézetei. *Iskolakultúra*, 5, 88–95.

A felnőttkori zenetanulás lehetőségei a hazai fúvószenekarokban

RADÓCZ JÓZSEF MIKLÓS

Hazánkban a fúvószenekarokhoz köthető feltáró kutatások elsősorban azok történelmi vonatkozásaival foglalkoznak (Hollós, 1980; Karch, 1983; Marosi, 1994), neveléstudományi aspektusból eddig nem történt jelentős vizsgálat. Ugyancsak limitált ismeretekkel rendelkezünk hazai tekintetben a felnőttkori zenetanulás különböző lehetőségeivel és hatásaival kapcsolatban, holott a témában nemzetközi viszonylatban kiterjedt szakirodalmi háttérrel találkozhatunk (Coffman, 2002).

Jelen kutatásunk vezérfonalát a két terület összekapcsolása adja, kettős célt fogalmaztunk meg magunk előtt. Vizsgálatunk során a felnőttkori zenetanulás lehetőségeit kívántuk tanulmányozni a közösségi muzsikálás vonatkozásában, mindezt a hazai fúvószenekari szcéná megismerésén és feltérképezésén keresztül. Munkánkkal szeretnénk rávilágítani a közösségi zenélés jelentőségére, az amatőr zenetanulás és fúvószenekari tagság iránti egyéni motivációkra, ezáltal az élethosszon át tartó zenetanulás, a felnőttkori közösségi zenélés és aktív zenei tevékenység előnyeire és esetleges hátrányaira, nehézségeire.

Kutatásunkhoz kvalitatív és kvantitatív vizsgálati módszereket is alkalmaztunk. Félig strukturált interjúk segítségével a hét hazai régióból hét fúvószenekari karnagyot szólítottunk meg. Az interjúk kódolását és tartalomelemzését MAXQDA Analytics Pro 2020 kvalitatív adatelemző szoftver segítségével végeztük, amely által rálátást nyertünk a hazai amatőr fúvószenekarok számos specifikumára. Ezt követően dokumentumelemzés és hálóbdamódszer segítségével egy országos, 171 amatőr fúvószenekart tartalmazó adatbázist hoztunk létre (FUZEKA2023 adatbázis), amely a további kutatómunkánk alapjául szolgált. Az adatbázis véglegesítésével két külön kérdőívet szerkesztettünk zenekarvezetők és felnőtt korú zenekari tagok számára, mindkét kérdőívet EvaSys online kérdőív szerkesztő programmal hoztuk létre, amelyeket online formában juttattunk el az összes együtteshez. A válaszok során generálódott kvantitatív adatokat mindkét esetben SPSS adatelemző szoftverrel analizáltuk. A zenekarvezetők válaszai (N = 109) által a hazai fúvószenesi világ számadatainak megismeréséhez jutottunk közelebb, míg a fúvószenészek válaszai (N = 463) nyomán a hazai fúvósvilág eddig nem dokumentált karakterisztikái láttak napvilágot.

KULCSSZAVAK: felnőttkori zenetanulás, közösségi zene, fúvószenekar, egyéni motiváció

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Coffman, D. D. (2002). Adult education. In: Colwell, R. & Richardson, C. P. (szerk.), *The new handbook of research on music teaching and learning: A project of the Music Educators National Conference*. Oxford University Press, 199–209.
- Hollós L. (1980). *A fúvószenetörténete*. Népművelési Intézet.
- Karch P. (1983). *Pest-Buda katonazenéje 1848-ban: Katonazenekarok és karmesterek*. MTA Zenetudományi Intézet.
- Marosi L. (1994). *Két évszázad katonazenéje Magyarországon: A magyarországi katonazene története, katonakarmesterek 1741–1945*. Zrínyi Kiadó.

